

9.12.13

המלצות לטיפול עבור קורבנות מחנות העינויים בסיני – מסמך רקע לקראת דיון בוועדת עובדים זרים

ארגוני זכויות אדם בישראל מעריכים כי חיים היום בישראל בין 5,000-7,000 ניצולים של מחנות העינויים בסיני. ניצולים אלו הם ברובם אזרחי מדינות אריתריאה וסודן, אשר עזבו את ארצות מוצאם במטרה לבקש מקלט במדינות שונות. רבים מניצולי מחנות עינויים אלו הוחזקו בתנאי הרעבה, עברו עינויים קשים באמצעות שוקים חשמליים, צריבת איברים, הכאה, הרעבה, התעללות מינית ועוד.

על מדינת ישראל להידרש בדחיפות לעניינם של קורבנות אלו על מנת למנוע את המשך התדרדרותם ולמנוע מצבים של סכנה ממשית לשלומם הפיזי והנפשי.

- מתוך קבוצה זו יש קבוצה קטנה של כ-200 קורבנות עינויים בלבד שהוכרו כקורבנות סחר על ידי הרשויות בישראל, התייחסות ממוקדת לקבוצה זו בהמשך המסמך.

צרכים ואתגרים הנוגעים למבקשי מקלט קורבנות עינויים אשר אינם מוכרים כקורבנות סחר ועבדות:

- העדר מנגנון זיהוי עבור קורבנות עינויים בישראל
- היעדר גישה לשירותי בריאות שיקום ורווחה: קורבנות העינויים אינם זכאים לשירותי בריאות ורווחה וחשופים להתדרדרות מסוכנת במצבם הפיזי והנפשי, הקשה ממילא.
- כליאה ממושכת של קורבנות עינויים: מחקרים רבים מעידים על שיעורים גבוהים של דיכאון ותסמונת דחק פוסט טראומטית (PTSD) בקרב קורבנות סחר ועינויים והשוהים במתקני כליאה, וכי מצוקתם הנפשית עולה בהתאמה למשך תקופת כליאתם.
- קהילה שבורה ונאבקת המתמודדת עם קשיים: רגשי בושה כבדים על מה שחווי בסיני, מחויבות להחזיר את סכומי כופר למשפחה/חברים, טראומה מהעינויים, עלייה בגילויי קסנופוביה וגזענות, אי וודאות בנוגע לעתיד.

המלצות עבור טיפול ושיקום לקורבנות עינויים:

- על מדינת ישראל להקים מנגנון זיהוי לקורבנות עינויים שיהיה נגיש לכלל מבקשי המקלט בישראל, בתוך מתקני הכליאה ומחוצה להם.
- החלת ביטוח בריאות ממלכתי, בהיקף ובתנאים שתקבע שרת הבריאות, ולבד שאלו יכללו את כלל הטיפולים הנדרשים לשם שיקום קורבנות. מהלך זה אפשרי ע"י שימוש בסעיף 56 (א) (1) (ד) לחוק ביטוח ממלכתי.
- פתיחת לשכות רווחה ומתן סיוע נפשי וחברתי לקורבנות, זאת בהיקף ובתנאים שיקבע שר הרווחה בהתאם לסעיף 378 (ב) (1) לחוק הביטוח הלאומי.
- הקמת צוות התערבות רפואי ופסיכו-סוציאלי עם ידע בתחום השלכות טראומה וניסיון בטיפול מותאם תרבותית ומונגש שפתית.
- הקמת קבוצות תמיכה הדדית וקידום דמויות טיפול בקהילה.
- מתן אישורי עבודה.

קורבנות סחר ועבדות מוכרים

נכון לדצמבר 2013, הוכרה קבוצה קטנה של כ- 200 קורבנות עבדות וסחר בבני אדם בלבד מתוך כלל ניצולי מחנות העינויים בסיני. קורבנות מוכרים אלו אמורים לזכות לשיקום וטיפול על פי נוהל הטיפול במתן מעמד לנפגעי עבדות וסחר בבני אדם (2010)¹.

צרכים ואתגרים הנוגעים למבקשי מקלט שהוכרו כקורבנות סחר ועבדות:

1. **קשיים בהליך זיהוי קורבנות סחר:** מערכת הזיהוי עבור קורבנות הסחר אינה מספיק נגישה ומותאמת לצרכים.
2. **היעדר מקום במקלטים המיועדים לקורבנות סחר:** נכון להיום אין מקום לכל קורבנות הסחר במקלטים. בחודשיים הקרובים אמור להיפתח מקלט נוסף אך גם בו לא יהיה מקום לכל הקורבנות המוכרים.
3. **העדר מענים לקורבנות המוכרים שלא נמצא להם מקום במקלט:** בהעדר מקום במקלט, הקורבנות המוכרים אינם זוכים לקבל את השירותים המגיעים להם בתור קורבנות סחר מוכרים:
 - א. נגישות לשירותי בריאות קיימת באופן מוגבל ביותר ובים מהקורבנות המוכרים מסתמכים על שירותי ארגוני הסיוע.
 - ב. שירות התמיכה והליווי הפסיכו-סוציאליים שמוצעים על ידי מסיל"ה קיימים רק בתל אביב.
 - ג. עד שיפתח המקלט הנוסף יאו שיתפנה מקום בעבור קורבנות אלו, נותרים קורבנות הסחר חודשים ארוכים ללא אשרת עבודה.
4. **העדר מענים לאחר סיום השהות במקלט:** בתום שנת השיקום נותרים קורבנות הסחר ללא אישורי עבודה, ללא המשך טיפול וליווי וללא נגישות לשירותי בריאות, ובשל כך תהליך שיקומם נקטע.

המלצות עבור קורבנות הסחר המוכרים:

1. יש לוודא שהליך ההכרה באדם כקורבן סחר יהיה נגיש כל הזמן, ולא רק בסמוך למועד הכניסה לישראל. יש לוודא כי מבקשי המקלט יודעים שהם זכאים לסיוע, יודעים לאן לפנות, ויכולים בכל זמן נתון לגשת ולדווח על החוויות שעברו על מנת לעבור תהליך של זיהוי ומיון כנדרש.
2. יש לשקול קיומם של מספר מסלולי שיקום לקורבנות סחר (מלבד המקלטים) אשר יבטיחו התאמה מקסימלית לצרכים האינדיבידואלים של קורבן הסחר. כל עוד לא נקבעו ע"י גורמי מקצוע מסלולי שיקום נוספים, יופנו קורבנות סחר למקלטים ולא למשמורנים בקהילה. במידה ואין מקום במקלט, והשחרור הינו למשמורן בקהילה יזכה קורבן הסחר לכל סל השירותים לו זכאים קורבנות סחר על פי הנוהל המתקיים בשנת השיקום, לרבות ליווי מקצועי של אנשי רווחה ובריאות וקיום פיקוח הדוק על המשמורן.
3. יש להבטיח כי לקורבנות הסחר אשר אין עבורם מקום במקלט יש נגישות מלאה לשירותי בריאות ורווחה כולל שירות שיקום המותאם לקורבנות סחר, עבדות ועינויים.
4. נוכח החשיבות הרבה שממלאת עבודה מסודרת ויציבה בהליך השיקום של קורבן הסחר יש לאפשר לקורבנות לשמור על ויזת עבודה (ב1) גם בתום שנת השיקום.
5. קורבנות הסחר, ניצולי מחנות העינויים בסיני זקוקים למסגרות תמיכה נפשית ורפואית גם בתום שנת השיקום - יש להבטיח נגישות לשירותי בריאות ורווחה והמשך טיפול ותמיכה במסגרות הרשמיות של מדינת ישראל.

¹ <http://piba.gov.il/Regulations/165.pdf>